

รายงานการวิจัยแผนที่คนดี PEOPLE MAPPING

รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม
มิรา ชัยมหาวงศ์

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

คำนำ

“แผนที่คนดี” เป็นโครงการนำร่องที่ได้รับแนวคิดจาก ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ที่ไปค้นหาคุณค่าความดีงามในทุกผู้คนที่ในกลุ่มตัวอย่าง ๓ หมู่บ้าน บนเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ โดยเลือกตัวแทนหมู่บ้านละ ๑ คน รวม ๔๔๖ หมู่บ้าน มีผู้ช่วยวิจัยเป็นคนในพื้นที่ร่วมดำเนินการโดยใช้การสนทนาที่เน้นการฟังอย่างลึกซึ้ง และการจดบันทึก จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อระบุเรื่องราวคุณค่าความดีของแต่ละคนจากสิ่งที่ได้บันทึกไว้แล้วนำมาผลิตเป็นสื่อนำเสนอคุณค่าจากมุมมองของคณะนักวิจัย เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คุณค่าความดีจากกัน เกิดความศรัทธาต่อตนเอง และบางรายสามารถภูมิใจให้เกิดการทำความดีอีกด้วย

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม หัวหน้านักวิจัย คุณมีรา ชัยมทาวงค์ และคณะที่ดำเนินการศึกษาวิจัยจนปรากฏผลเป็นรูปธรรม บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นที่ชื่นชมของผู้ทรงคุณวุฒิ นักคิด นักพัฒนา ซึ่งต้องการเห็นภาพการพัฒนาในทำนองนี้มาช้านาน ต่างหวังที่จะเห็นคนในชุมชนสามารถดึงศักยภาพในตัวของเขามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน ช่วยกันสร้างชุมชนที่แวดล้อมด้วยความดี ความงาม สืบสานต่อกันจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง และหวังว่าจะมีผู้นำกระบวนการแผนที่คนดีซึ่งเป็นนวัตกรรมไปขยายผลในชุมชนและสังคมที่เกี่ยวข้องให้สังคมไทยเต็มไปด้วยความดีความงามในที่สุด

นางสาวราตรี พุ่มทรัพย์

(นางสาวราตรี พุ่มทรัพย์)

ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

อารัมภบท

การที่ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมได้ให้การสนับสนุนแก่สถาบัน
อาศรมศิลป์ดำเนินโครงการวิจัยแผนที่คนดี ให้เกิดขึ้นเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๘ นี้ นับเป็นการ
เปิดโอกาสแก่นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖ ซึ่งยังไม่แพร่หลายหรือเป็นที่รู้จัก
กันมาก่อน อีกทั้งยังเป็นการทำงานเชิงนามธรรมที่อาศัยคุณธรรมพื้นฐานที่จับต้องได้ยากอีกด้วย
จึงนับเป็นวิสัยทัศน์ที่กล้าหาญ น่าชื่นชม ของศูนย์คุณธรรมฯ เป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนั้นคณะผู้วิจัยยังได้รับความไว้วางใจ และได้รับกำลังใจจากผู้ทรงคุณวุฒิในการ
ดำเนินงาน โดยได้รับคำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ตั้งแต่ระยะแรกเริ่มดำเนินการ และต่อมา
ในระหว่างการทำงานในพื้นที่ ผู้อำนวยการศูนย์ฯ คือ คุณนราทิพย์ พุ่มทรัพย์ ได้พาคณะไป
เยี่ยมโครงการที่เกาะลันตา หรือในการประชุมเพื่อการรายงานผลช่วงกลางโครงการ และเมื่อ
เสร็จสิ้นโครงการ ทำให้โครงการแผนที่คนดีเติบโตมาได้ท่ามกลางการดูแลของผู้รู้มาโดยตลอด
ทั้งผู้วิจัยเองก็มักจะขอคำแนะนำปรึกษาจากครู อาจารย์ หลากๆ ท่านอยู่เสมอ ตั้งแต่ ศาสตราจารย์
นายแพทย์ ประเวศ วะสี ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ศาสตราจารย์นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช
ศาสตราจารย์ สุนทร อมรวิวัฒน์ ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ รองศาสตราจารย์ ดร.อุบลรัตน์
ศิริยุวศักดิ์ และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้ความเห็นต่อโครงการอย่างสร้างสรรค์ยิ่ง
โครงการวิจัยแผนที่คนดี ซึ่งดูเหมือนเริ่มการเดินทางอย่างไม่มีแผนที่ในตอนแรก จึงค่อยๆ ชัดเจน
และมีทิศทางมากขึ้น จนกระทั่งตั้งหลักได้ที่กระบวนการ เครื่องมือ และการพัฒนาบุคคล ซึ่งใช้
การเรียนรู้บนฐานคุณธรรมความดี จึงปรากฏเป็นปฏิบัติการที่มีแบบแผน และสามารถ
สังเคราะห์ความรู้ที่เป็นระบบขึ้นได้ พร้อมๆ กับผลลัพธ์ที่เป็นการสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน
และการสร้างบุคลากรผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผู้ที่เปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเองก่อน

ในที่สุด คำว่า “แผนที่คนดี” ที่ ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ได้เคยบอกกล่าว
แนะนำ หรือริเริ่มไว้ จึงเป็นจริงในทางปฏิบัติ และเกิดผลที่น่าพอใจ อีกทั้งกำลังใจถูกนำไปขยายผล
ต่อไปอีก ทั้งในพื้นที่เดิม และพื้นที่อื่นๆ โดยใช้เป็นเครื่องมือในการจัดความสัมพันธ์อย่าง
สร้างสรรค์ในหน่วยงาน ในองค์กรต่างๆ นับว่าเป็นการเผยแพร่สิ่งที่ดีมีประโยชน์สู่สังคมได้ด้วย
ความอนุเคราะห์จากทุกๆ ฝ่าย ซึ่งสถาบันอาศรมศิลป์ และคณะผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณ ด้วย
ความซาบซึ้งใจที่ได้รับโอกาสนี้สร้างคนดี ชุมชนดี ได้ต่อไป

รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม

สถาบันอาศรมศิลป์

๑๔ ก.ค. ๔๙

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการแผนที่คนดี ได้รับแนวความคิดมาจาก ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ซึ่งกล่าวว่า คนไทยทุกคนล้วนมีดี มีความรู้ในตัวเอง ถ้าเราให้ความสำคัญกับความรู้ในตัวคน คนไทยทุกคนจะมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และคุณค่าความเป็นคนของทุกคนนี้เองคือศีลธรรมพื้นฐานของสังคมทั้งหมดนี้จึงเป็นที่มาของโครงการแผนที่คนดีซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อปฏิบัติการค้นหาคุณค่า ความดี ความรู้ ของคนแต่ละคนในระดับชุมชนหมู่บ้าน และพัฒนาสื่อเพื่อเผยแพร่ให้ทุกคนได้รับรู้ เกิดการยอมรับในคุณค่าศักดิ์ศรีของกันและกัน จนเกิดความมั่นใจในตนเองและชุมชน ก่อให้เกิดการร่วมกันคิด ร่วมกันพัฒนาชุมชนบนความสามารถของตนเองต่อไปได้ ดังนั้น แผนที่คนดีจึงหมายถึง กระบวนการ สำรวจ รับรู้ สังเกต และบันทึก เพื่อระบุถึงบุคคลด้วยคุณค่าความสามารถและความดีงาม ในระดับหมู่บ้าน ชุมชน รวมทั้งมิติอื่น ๆ ที่เป็นความรู้ ความคิด และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ ครอบงำแก่การถ่ายทอด

กระบวนการแผนที่คนดีเป็นกระบวนการสร้างความสมานฉันท์ในระดับชุมชนหมู่บ้าน

โครงการวิจัยแผนที่คนดี มีวัตถุประสงค์หลักในการฟื้นคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้กับคนทุกคนในระดับหมู่บ้าน ดังนั้นคณะผู้วิจัย จึงเลือกใช้**กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเรียนรู้** (Participatory Learning and Action Research) กับชาวบ้านโดยตรง ซึ่งเป็นปฏิบัติการที่อาศัย**การเชื่อมต่อมิตีความเป็นมนุษย์เข้าด้วยกัน** กระบวนการนี้จึงประกอบไปด้วย การสร้างความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ เป็นกัลยาณมิตร การสนทนาที่เป็นมิตรและการฟังอย่างลึกซึ้ง การบันทึกเรื่องราวและภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการบันทึกและกลั่นกรองเนื้อหาที่ตรงกับความเป็นจริง และชัดเจน บ่งบอกถึงคุณค่า ความดี ความรู้ ความสามารถ ของแต่ละบุคคล โดยลดอคติลงให้มากที่สุด และขั้นตอนสุดท้าย คือ การสื่อเรื่องราวเหล่านั้นกลับไปยังหมู่บ้าน โดยการเผยแพร่ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และวีดิทัศน์เพื่อนำเสนอ สะท้อนคุณค่าของชาวบ้านแต่ละคน ให้เกิดการรับรู้อย่างเป็นสาธารณะ ผลที่เกิดขึ้นทันที คือ **ชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และเกิดความศรัทธาซึ่งกันและกัน** และเกิดแรงจูงใจในการที่จะร่วมกันทำสิ่งที่ดีๆ ให้เกิดขึ้นกับชุมชนหมู่บ้านนั้นๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการหันหน้าเข้าหากันอย่างเป็นมิตร ที่สามารถจะพัฒนาต่อไปให้กลายเป็นพลังความเข้มแข็งของชุมชนพื้นฐานได้

ปฏิบัติการแผนที่คนดีเป็นโอกาสในการสร้างผู้นำตามธรรมชาติขึ้นในชุมชน

ในขณะที่พื้นที่ปฏิบัติการ คือ ๓ หมู่บ้านในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ เป็นกรณีเฉพาะที่สะท้อนภาพความเสื่อมสลายของสังคมพื้นฐาน อันมีสาเหตุเนื่องมาจากธรณีพิบัติสึนามิ

และกระแสการท่องเที่ยวที่เบ่งบานขึ้นหลังเหตุการณ์นั้น ได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากเกษตรกร ชาวประมง ที่หาอยู่หากินค้าขายในท้องถิ่น มาเป็นการรับจ้างเพื่อสร้างรายได้และซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคที่อำนวยความสะดวกสบาย สร้างขยะวัตถุขึ้นมากมายในเกาะ และเริ่มเกิดปัญหาวัยรุ่น เยาวชนเติบโตอย่างไรทางเสีย ขาดความผูกพัน อบรมบ่มวินัยจากครอบครัว เริ่มรับเอาวัฒนธรรมจากชาวต่างชาตินักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เกิดความแปลกแยกของผู้คนในระดับหมู่บ้านมากขึ้น ดังนั้น ปฏิบัติการของแผนที่คนดี จึงชักชวนให้เยาวชน **คนรุ่นใหม่ในท้องถิ่นมาเป็นผู้ช่วยวิจัย** เพื่อเปิดโอกาสให้เขาได้พัฒนาความสัมพันธ์อันใกล้ชิด และรับรู้ข้อมูลที่แท้จริงในระดับบุคคล ครอบครัว ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจสถานการณ์ ผลกระทบ และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาร่วมกันต่อไป ทั้งนี้ โครงการวิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือ หลักการ และหลักกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเรียนรู้ คือ เกิดการเรียนรู้ในหลักการ วิธีการ เรื่องราว ไปด้วยกัน ทั้งผู้วิจัยและชาวบ้าน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพขึ้น โดยออกแบบเครื่องมือหลักดังต่อไปนี้

๑) การสนทนาแบบกัลยาณมิตร (แทนการสัมภาษณ์อย่างมีรูปแบบ) คือ ปรับวิธีการของสุนทรียสนทนา (Bohmian's Dialogue) ที่เน้นการรับฟังอย่างลึกซึ้ง และหลักของสัมมาวาจา คือ สนทนา-สอบถาม ในเรื่องที่เป็นสารประโยชน์ เรื่องที่เป็นเรื่องจริง และเป็นคำพูดที่สร้างความพอใจให้แก่ผู้ฟัง ผู้ฟังๆแล้วมีความสุข มีเมตตา ปราศจากอคติ

๒) การบันทึกเรื่องและภาพ ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เริ่มฝึกฝนไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นชาวบ้านในท้องถิ่นมักจะมองข้าม หรือไม่แน่ใจที่จะระบุสิ่งที่ได้ยินได้ฟังว่ามีความสำคัญหรือเป็นความรู้ ความดี เป็นคุณค่า เป็นคุณธรรมพื้นฐาน ที่ช่วยให้แต่ละครอบครัวดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก จึงต้องฝึกใช้หลักโยนิโสมนสิการเพื่อย้อนกลับมาพิจารณาเรื่องราวอย่างแยบคายและเป็นกุศล

๓) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ กลั่นกรอง ข้อมูลหรือเรื่องราวที่บันทึกมา เพื่อคัดเลือกและถ่ายทอด นำเสนอเผยแพร่ ให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้นการวิเคราะห์จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ผู้วิจัยได้ฝึกหัดเรียนรู้ผ่านวิธีคิดที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองขยายออกอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการยอมรับความคิดเห็นข้อมูลที่แตกต่าง และฝึกหาประโยชน์ได้ และเครื่องมือสุดท้ายที่สำคัญ คือ

๔) การสร้างสื่อ ทั้งสิ่งพิมพ์และวิดีโอ ซึ่งเป็นเทคนิควิธีใหม่สำหรับผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ต่อเมื่อได้ลงมือเรียนรู้และสร้างสรรค์จนเกิดทักษะแล้ว จึงเริ่มเข้าใจถึงอิทธิพลของสื่อและยิ่งเห็นผลที่เกิดขึ้นจากชาวบ้านที่พอใจ และให้การตอบรับอย่างดียิ่งเกินคาด จึงเห็นความสำคัญในการใช้สื่อเป็นส่วนสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านหันกลับมาผูกพันกันด้วยโครงสร้างทางสังคมที่เคยเป็นมาเหมือนญาติพี่น้องกัน ที่มีแวดวงพบปะกันเป็นประจำ เช่น สภากาแฟของชาวบ้าน เป็นต้น

ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ในกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้นี้ เห็นได้ชัดเจนว่าเกิดวงจรการสร้างความรู้ใหม่สำหรับผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอยู่ตลอดเวลา หากมีอุปสรรคหรือขัดข้องทำให้วงจรการเรียนรู้สะดุด จะเห็นผลกระทบต่อการดำเนินงานทันที ดังนั้น เมื่อคณะผู้วิจัยปรับแก้ได้ทันการณ์ ก็มักจะได้รับความสะดวกแจ่มแจ้งหรือความรู้ใหม่ๆ ตามมา ดังเช่น **ความเป็นกัลยาณมิตร** นั้นมาจากการสร้างความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อกัน ให้ความไว้วางใจกัน รับฟังกันด้วยดีอย่างเท่าเทียมปราศจากอคติเกิดการยอมรับนับถือคุณค่าซึ่งกันและกันได้อย่างจริงใจ เป็นต้น หรือความรู้เรื่อง **“การระบุ คุณค่า ความดี ความรู้ความสามารถ”** ของคนธรรมดาสามัญที่ดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นอยู่แล้วในชีวิตของคนๆ หนึ่งนั้น จะต้องอาศัย **มุมมองที่เร้ากุศลและการฟังที่ลึกซึ้ง** ที่แม่นยำและตรงกับความเป็นจริง เปรียบได้กับการระบุพิภพตำแหน่งที่ตั้งในทางภูมิศาสตร์ ทั้งหมดนี้อาจรวมเรียกได้ว่าการสร้าง **ปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์** นอกจากนี้ **การถ่ายทอดสื่อสาร** ยังเป็นมุมมอง เป็นความรู้ใหม่ ที่คณะผู้วิจัยเพิ่งจะประจักษ์ว่ามีผลสะท้อนและกระตุ้นความคิดและจิตใจของผู้ที่ได้รับสื่ออย่างยิ่ง แม้จะเป็นเครื่องมือทางเทคนิค แต่กลับช่วยส่งผลการรับรู้ในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความเข้าใจที่เป็นเอกภาพกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และทำให้เกิดความเห็นว่าอิทธิพลของสื่อที่สูงมากนี้ อาจมีผลได้ทั้งบวกและลบ ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ใช้สื่อที่ตัวเองที่จะต้องมีความระมัดระวังด้วยความรับผิดชอบอย่างยิ่ง คือ **คิดในสิ่งที่ดี ก่อนจะสื่อออกไป** นอกจากนี้กระบวนการแผนที่คนดียังช่วยให้พบความต้องการเร่งด่วนของหมู่บ้านที่ต้องการกลไกหรือเครื่องมือประสานโครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนเพื่อลดช่องว่าง และช่วยให้ชาวบ้านสามารถมีเวทีของการพบปะสื่อสารกันได้อย่างเป็นปกติ เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมระดับหมู่บ้านที่ตกอยู่ในสภาพต่างคนต่างอยู่ ต่างทำมาหากิน แต่ไม่อาจพยามสถานะความเป็นอยู่เอาไว้ได้จริง ผู้วิจัยได้เห็นและรับรู้ถึงความอ่อนแอของสังคมพื้นฐานที่ถูกกดทับด้วยระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอย่างชัดเจนโดยชาวบ้านสามารถสะท้อนปัญหานี้ได้ด้วยตนเอง แต่ยังไม่สามารถรับมือหรือแก้ปัญหานี้ได้ เรื่องนี้เป็นปัญหาในระดับโครงสร้างสังคมใหญ่ทั้งหมดด้วย เพราะหากพื้นฐานกำลังทรุดโทรม ส่วนบนก็ไม่อาจจะดำรงอยู่ได้เช่นกัน เป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายควรเข้ามาดูแลก่อนที่จะสายเกินไป

ผลลัพธ์จากโครงการแผนที่คนดี

อาจกล่าวได้ว่า โครงการหรือปฏิบัติการแผนที่คนดีนี้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปใช้ต่อกับบริบทต่างๆ อย่างหลากหลาย เพราะอาศัย “การเรียนรู้” ของบุคคลเป็นที่ตั้ง และเป็นการเรียนรู้เข้าสู่เรื่องที่เป็นคุณธรรม ความดี คุณค่าพื้นฐานของคน ของกลุ่ม และของชุมชน ดังนั้น

จึงให้ผลลัพธ์ที่เป็นบวกไม่มากนักน้อยเสมอโดยเฉพาะในกรณีของหมู่บ้านและผู้ช่วยวิจัยที่เกาะลันตานี้ จะเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทันที คือ

- ๑) การสร้างกระแสหรือแรงจูงใจในการ**ฟื้นฟูความเข้มแข็งของชุมชนด้วยศีลธรรมพื้นฐาน** (Morality Empowerment) ของชาวบ้าน ซึ่งในปัจจุบันสถานการณ์ของชุมชนพื้นฐานที่เกาะลันตา กำลังถูกเบียดเบียนคุณค่าและวิถีชีวิต ถูกกระทบด้วยกระแสบริโภคนิยมจากการท่องเที่ยวโลกาภิวัตน์ จึงเป็นจุดหักเหที่กำลังทำลายชาวบ้าน ที่เริ่มรู้สึกตัวว่าวิถีชีวิตไม่เป็นปกติสุขมากขึ้นทุกวัน ครั้นจะลุกขึ้นแก้ไข ก็ไม่อาจจะทำได้เพียงลำพัง จะหันไปพึ่งพาโครงสร้างการปกครองของรัฐ ก็พบว่า เป็นโครงสร้างที่เอื้อและสนับสนุนกระแสบริโภคนิยมและการท่องเที่ยว ชาวบ้านเริ่มหมดที่พึ่ง จึงคิดพึ่งตัวเอง และแสวงหาโครงสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดังนั้นกระบวนการแผนที่คนดีจึงนับว่าเข้ามาในจังหวะสถานการณ์ที่อาจเป็นทางเลือกของการแก้ปัญหาด้วยชุมชนพึ่งตัวเองบนพื้นฐานของศีลธรรม ไม่เคลือบแฝงด้วยผลประโยชน์ หรือการแก่งแย่งแข่งขันกัน แต่หันหน้ามาหาวิธีการจัดการด้วยมิติแห่งการฟื้นฟูวิถีชีวิต ร่วมกัน เป็นกลุ่มก้อน บนความไว้วางใจกัน เห็นคุณค่า ความดีซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงพบว่าผู้ช่วยวิจัยได้ผันตัวเองไปเป็นผู้สร้างกิจกรรมกลุ่มทางด้านอาชีพในชุมชนหมู่บ้านของตน ทีละกลุ่มเล็กๆ โดยใช้ความสามารถที่ได้ฝึกฝนมาจากแผนที่คนดีนี้เอง
- ๒) ผลลัพธ์ที่เห็นได้ชัดเจนที่สัมพันธ์กับข้อ ๑) ก็คือ การปรับเปลี่ยนทางคุณภาพของคณะผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ที่พลิกบุคลิก ทัศนคติ ความคิดเห็น วิธีการปฏิสัมพันธ์ อย่างสร้างสรรค์ได้ด้วยความละเอียดอ่อนและแยบคาย ลดอคติ โทสะ รักษาความเป็นปกติของตนเองได้อย่างเป็นธรรมชาติ แม้ว่ากว่าจะผ่านพ้นจุดเปลี่ยนแปลงมาได้ ก็ต้อง ผ่านความยากลำบาก คับข้องใจ ในการยอมรับข้อด้อยของตนเอง การกลับเข้ามาดูแล สำนวญตนเอง ก่อนที่จะพุ่งเล็งโทษที่ผู้อื่น และสามารถนำหลักศาสนธรรมของตนมาปฏิบัติได้ชัดเจนมากขึ้น
- ๓) เกิดการขยายผลโดยธรรมชาติ เป็นผลลัพธ์ที่ทำให้โครงการแผนที่คนดีต้องมีระยะที่ ๒ ตามมา เพราะเมื่อจิตใจของชุมชนชัดเจนขึ้น มีคนร่วมคิดร่วมทำมากขึ้น ผู้ช่วยวิจัยเองก็เป็นคนในท้องถิ่นที่มีความรัก ความจริงใจ ที่จะดูแลชุมชนของตน จะต้องผลานการจัดการเพิ่มขึ้นและมีหน้งานใหม่ที่ช่วยกันพิจารณา เลือกสรร ทั้งด้วงงาน และวิธีสานความเข้าใจอย่างกว้างขวางขึ้นนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

โครงการแผนที่คนดี น่าจะเป็นปฏิบัติการที่สามารถนำไปขยายผลได้กว้างขวาง เพราะโดยหลักการหรือหัวใจของเรื่องนี้ คือ การเปิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาตนเองทางด้านจิตใจ คุณธรรมจากภายใน จึงจะสามารถเรียนรู้คุณค่า คุณธรรมความดีของผู้อื่นได้ ซึ่งวิธีการนี้อาจจะช่วยปรับใช้ได้อย่างหลากหลายกับงานชุมชน หรือในองค์กร กลุ่มต่างๆ แม้แต่ในครอบครัว เป็นการเสริมแรงด้านบวกให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยการยกระดับคุณธรรมขึ้นเป็นพื้นฐานจิตใจได้อย่างง่ายดาย ดังนั้นการเผยแพร่หลักการ วิธีการของแผนที่คนดี ตลอดจนเรื่องราวความสำเร็จที่เกิดขึ้นจริงในที่ต่างๆ ออกไปเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(๓)
บทสรุปผู้บริหาร	(๕)
สารบัญ	(๑๐)
สารบัญภาพ	(๑๒)
สารบัญตาราง	(๑๓)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑. แนวคิดและหลักการสำคัญ	๑
๒. วัตถุประสงค์ของโครงการ	๓
๓. ความหมาย “แผนที่คนดี”	๓
๔. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย	๔
บทที่ ๒ แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	๕
๑. สารระสำคัญเริ่มต้นของโครงการแผนที่คนดี	๕
๒. การอธิบายกระบวนการเรียนรู้ในโครงการ	๔
- ความหมายกระบวนการเรียนรู้	๔
- ปัจจัยหลักอันก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์	๙
- วิธีคิดตามหลักของโยนิโสมนสิการ	๑๐
๓. การสร้างความเป็นกัลยาณมิตร	๑๓
- หลักของความเป็นกัลยาณมิตร	๑๓
๔. กระบวนการสร้างสื่อ	๑๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๖
๑. ขั้นตอนดำเนินการศึกษาวิจัย	๑๗
๒. ระยะเวลาในการดำเนินการ	๑๙
๓. สถานที่ดำเนินโครงการ	๑๙
๔. การเลือกชุมชนศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง	๒๐
๕. แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	๒๑
๖. การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล	๒๒

บทที่ ๔	เล่าเรื่อง...การปฏิบัติการแผนที่คนดี	๒๓
	๑. การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ	๒๓
	- กิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ ๑	๒๕
	- กิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ ๒	๒๘
	- กิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ ๓	๒๙
	๒. การฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ใหม่ของผู้ช่วยวิจัย	๓๒
	๓. การผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและการใช้ “สื่อ”	๓๘
บทที่ ๕	ผลกระทบสำคัญที่เกิดขึ้นจากโครงการ	๔๒
	กลุ่มที่ ๑ : กลุ่มผู้ปฏิบัติการ	๔๒
	กลุ่มที่ ๒ : กลุ่มชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติการ	๔๕
	กลุ่มที่ ๓ : กลุ่มชุมชนที่อยู่ภายนอกพื้นที่ปฏิบัติการ	๖๒
บทที่ ๖	สรุปอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๖๖
	๑. สรุปและอภิปรายผล	๖๖
	๑. กระบวนการในโครงการแผนที่คนดี	๖๗
	๒. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๗๖
บรรณานุกรม		๗๗
ภาคผนวก		๗๙
	ภาคผนวก ก. ตัวอย่างสื่อที่นำไปติดตั้งในชุมชน	๘๐
	ภาคผนวก ข. ข้อมูลสภาพทั่วไป อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่	๘๖
	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณารายงานการวิจัย	๙๔
	รายชื่อคณะที่ปรึกษาและผู้ดำเนินงานโครงการ	๙๕

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
บทที่ ๒	
๒.๑ กระบวนการสร้างสื่อในฐานะของเครื่องมือในการสะท้อนภาพความจริง ความดี และความงามของมนุษย์	๑๔
๒.๒ กระบวนการสร้างสื่อที่ผ่านการตีความของบุคคลจากโครงการแผนที่คนดี	๑๕
บทที่ ๔	
๔.๑ กิจกรรม “Sociomatrix”	๒๕
๔.๒ กิจกรรม “ศิลปะกับการทำความเข้าใจภายใน”	๒๕
๔.๓ กิจกรรม “หาสัญลักษณ์แทนตัว”	๒๖
๔.๔ กิจกรรม “เดินกับสติ”	๒๘
๔.๕ กิจกรรมแผนที่เดินดิน (๑)	๒๙
๔.๖ กิจกรรมแผนที่เดินดิน (๒)	๓๐
๔.๗ กิจกรรมการนำเสนอเรื่องเล่าจากแผนที่	๓๐
๔.๘ สรุปลักษณะการอบรมเชิงปฏิบัติการ	๓๑
๔.๙ การรับรู้และระบุคุณค่า	๓๔
๔.๑๐ การผลิตสื่อ	๓๙

สารบัญตาราง

๒.๑ องค์ประกอบของสื่อ	๑๕
๓.๑ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	๒๑
๔.๑ วัตถุประสงค์ของกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ	๒๔
๖.๑ ผลกระทบของโครงการแผนที่คนดี	๖๗